

Uchwała z dnia 28 lutego 2008 r., III CZP 146/07

Sędzia SN Zbigniew Strus (przewodniczący)

Sędzia SN Iwona Koper (sprawozdawca)

Sędzia SN Kazimierz Zawada

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej z siedzibą w G. przeciwko Zbigniewowi C. o zapłatę, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 28 lutego 2008 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Rejonowy w Poznaniu postanowieniem z dnia 17 października 2007 r.:

"1. Czy w sprawach rozpoznawanych w postępowaniu uproszczonym, będących jednocześnie sprawami rozpoznawanymi w postępowaniu upominawczym, po uprawomocnieniu się nakazu zapłaty powodowi należy z urzędu zwrócić 3/4 uiszczonej opłaty od pozwu w trybie art. 79 ust.1 pkt 2 lit. c ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 167 poz. 1398 ze zm.), w szczególności w sytuacji, gdy uiszczona opłata sądowa od pozwu była równa opłacie podstawowej, o której mowa w art. 14 cyt. ustawy, czyli wynosiła 30,00 zł;

2. Czy – w przypadku pozytywnej odpowiedzi na pytanie 1 – w nakazie zapłaty wydanym w postępowaniu upominawczym należy zasądzić od pozwanego na rzecz powoda całość uiszczonej przez powoda opłaty sądowej od pozwu, czy też tylko 1/4 tej opłaty, czyli tę część, która nie podlega zwrotowi w trybie art. 79 ust. 1 pkt 2 lit. c ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 167 poz. 1398 ze zm.)?"

podjął uchwałę:

W razie uprawomocnienia się nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu upominawczym sąd zwraca stronie trzy czwarte opłaty od pozwu także wówczas, gdy uiszczona opłata odpowiada wysokością opłacie podstawowej (art. 79 ust. 1 pkt 2 lit. c ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, Dz.U. Nr 167, poz. 1398 ze zm.);

odmówił podjęcia uchwały w pozostałym zakresie.

Uzasadnienie

Przedstawione Sądowi Najwyższemu zagadnienia prawne powstały przy rozpoznawaniu przez Sąd Rejonowy w Poznaniu skargi powoda – Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej w G. na orzeczenie referendarza sądowego w przedmiocie zwrotu opłaty sądowej od pozwu, rozstrzygniętego w postępowaniu upominawczym, należnego stronie na podstawie art. 79 ust. 1 pkt 2 lit. c ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 167, poz. 1398 ze zm. – dalej: "u.k.s.c.").

Powód w dniu 27 marca 2007 r. wniósł powództwo o zasądzenie od pozwanego Zbigniewa C. kwoty 1289,86 zł z ustawowymi odsetkami oraz kosztami postępowania, w tym opłaty od pozwu, a w razie uprawomocnienia się nakazu zapłaty wnosił o zwrot trzech czwartych wniesionej opłaty od pozwu na podstawie art. 79 ust. 1 pkt 2 lit. c u.k.s.c. Należna w sprawie, podlegającej rozpoznaniu w postępowaniu uproszczonym, opłata od pozwu wynosząca – zgodnie z art. 28 pkt 1 u.k.s.c. – kwota 30 zł została uiszczona przy wniesieniu pozwu. W uwzględniającym powództwo nakazie zapłaty, który nie został zaskarżony przez pozwanego, zasądzone zostały na rzecz powoda koszty procesu obejmujące opłatę od pozwu. (...)

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Nowelizacja ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych dokonana ustawą z dnia 14 grudnia 2006 r. o zmianie ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 21, poz. 123 – dalej: "ustawa nowelizacyjna") zmieniła system pobierania opłat sądowych w sprawach, w których możliwe jest wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym. Celem tych zmian było usprawnienie postępowania.

Przed wejściem w życie ustawy nowelizującej, zgodnie z art. 19 ust. 2 u.k.s.c., od pozwu w postępowaniu upominawczym pobierana była czwarta część opłaty, która nie mogła wynosić mniej niż 30 zł (art. 20 ust. 1 u.k.s.c.). W razie prawidłowego wniesienia przez pozwanego sprzeciwu od nakazu zapłaty, od powoda pobierano dodatkowo trzy czwarte opłaty. W art. 19 ust. 2 u.k.s.c. wyłączono z jego regulacji sprawy podlegające rozpoznaniu w postępowaniu uproszczonym. W konsekwencji, w razie zbiegu postępowania upominawczego z postępowaniem uproszczonym przyjmowano, że od pozwu pobiera się opłatę stałą przewidzianą w art. 28 u.k.s.c., regulującym wysokość opłat w postępowaniu uproszczonym, nawet wówczas, gdy ze względu na charakter sprawy możliwe jest wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym (uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2007 r., III CZP 138/06, OSNC 2008, nr 6, poz. 59).

Po zmianie art. 19 u.k.s.c. przepisy ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych nie zawierają przepisu szczególnego, stanowiącego o pobieraniu opłat w sprawach, w których może zostać wydany nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym. Podstawowe znaczenie dla wymiaru opłaty od pozwu w sprawie kwalifikującej się do rozpoznania w tym postępowaniu, w którym dochodzone są roszczenia pieniężne (art. 498 § 1 k.p.c.), ma w obecnym stanie prawnym art. 13 u.k.s.c., chyba że ustawa przewiduje pobranie w takiej sprawie opłaty stałej (art. 12 u.k.s.c.). W obu przypadkach pobiera się od pozwu opłatę stosunkową lub stałą w pełnej wysokości.

Zgodnie jednak z wprowadzonym ustawą nowelizującą art. 79 ust. 1 pkt 2 lit. c u.k.s.c., w razie uprawomocnienia się nakazu zapłaty sąd z urzędu zwraca stronie trzy czwarte uiszczonej opłaty od pozwu w postępowaniu upominawczym. W razie zakończenia sprawy przez uprawomocnienie się nakazu zapłaty, powód ponosi więc ostatecznie jedynie czwartą część należnej opłaty.

Przepisy ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych nie przewidują pobierania od pisma procesowego opłaty niższej niż 30 zł. Ponieważ, jak już stwierdzono, ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych nie zawiera samodzielnej podstawy obliczenia opłaty od pozwu w postępowaniu upominawczym, powód zobowiązany jest w sprawie nadającej się do rozpoznania w tym postępowaniu uiścić opłatę od pozwu w kwocie minimalnej 30 zł bądź w ramach opłaty stosunkowej, bądź w ramach opłaty stałej, jeżeli sprawa podlega rozpoznaniu w postępowaniu uproszczonym. W konsekwencji na tym etapie

postępowania nie zachodzi podnoszona przez Sąd Rejonowy obawa obejścia przepisów o opłacie podstawowej.

Osobną kwestią jest natomiast zwrot uiszczonej opłaty. W świetle przepisów ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych uiszczona opłata podlega zwrotowi przez sąd, gdy była wyższa od należnej, a więc gdy chodzi o zwrot opłaty zapłaconej bez podstawy prawnej (art. 80 ust. 1 u.k.s.c.) oraz gdy opłata została uiszczona prawidłowo, ale podlega zwrotowi ze względu na określone w ustawie późniejsze zdarzenia procesowe (art. 79 u.k.s.c.). W drugim przypadku zwrot opłaty jest wyrazem preferencji dla określonego sposobu załatwienia sprawy – następstwem zmniejszonego nakładu pracy po stronie sądu – a w przypadku środków odwoławczych wyrazem stanowiska, że koszty usuwania oczywistych naruszeń prawa nie powinny obciążać stron.

Mającą pierwszeństwo na gruncie ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych wykładnia językowa przepisów o zwrocie opłaty nie daje podstaw do wniosku, że określona ułamkiem kwota zwracanej opłaty jest w jakiś sposób limitowana. Przepis art. 79 u.k.s.c. jednoznacznie nakazuje zwrócić całość, trzy czwarte bądź połowę uiszczonej w konkretnym przypadku opłaty. W przeciwieństwie do art. 20 ust. 1 u.k.s.c., dotyczącego wysokości należnej opłaty, art. 79 u.k.s.c., traktujący o zwrocie uiszczonych opłat, nie zawiera jednak zastrzeżenia, że kwota pozostała w kasie sądu po zwrocie opłaty nie może wynosić mniej niż 30 zł. Odmienne stanowisko, warunkujące zwrot opłaty od pozostawienia na rachunku sądu minimalnej kwoty 30 zł, koliduje nie tylko z jego brzmieniem, lecz nie znajduje także uzasadnienia celowościowego, przedstawione bowiem racje, przemawiające za nakazem zwrotu opłaty, są niezależne od wartości przedmiotu sporu. Nie ma też podstaw, by nakaz zwrotu opłaty określony w art. 79 ust. 1 pkt 2 lit. c u.k.s.c. traktować odmiennie niż w pozostałych przypadkach objętych art. 79 u.k.s.c.

Nie można podzielić poglądu uznającego przepisy o postępowaniu uproszczonym za *leges speciales* wobec przepisów o postępowaniu upominawczym już z tej przyczyny, że omawiany problem jest związany nie tylko z postępowaniem uproszczonym, lecz dotyczy wszystkich przypadków, w których czwarta część opłaty obliczonej od pozwu o roszczenie pieniężne jest niższa niż 30 zł. Przepis art. 79 ust. 1 pkt 2 lit. c u.k.s.c. nie daje również podstaw do przyjęcia, że „uiszczoną opłatą” nie jest opłata stała zapłacona z racji zakwalifikowania sprawy

do postępowania uproszczonego. Nie przeczy temu fakt, że w art. 79 ust. 1 pkt 2 lit. c u.k.s.c. jest mowa o „pозwie w postępowaniu upominawczym”. Ponieważ ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych nie zawiera odrębnych przepisów dotyczących opłat pobieranych od pozwu w postępowaniu upominawczym sformułowanie to należy rozumieć w ten sposób, że zwrot opłaty przysługuje od pozwu rozpoznanego w postępowaniu upominawczym.

Odnosnie do drugiego z przedstawionych Sądowni Najwyższemu zagadnień wskazać trzeba, że kognicją Sądu Rejonowego w rozpoznawanej sprawie objęta jest prawidłowość orzeczenia referendarza sądowego odmawiającego powodowi zwrotu trzech czwartych opłaty sądowej od pozwu. Poza jej granicami pozostaje kwestia sposobu orzekania o zwrocie kosztów procesu w nakazie zapłaty, która stanowi odrębne zagadnienie i podlega samodzielnej kontroli odwoławczej (art. 394 § 1 pkt 9 i art. 398²² § 1 k.p.c.). Rozstrzygnięcie tego zagadnienia nie jest niezbędne dla rozpoznania skargi w sytuacji, w której orzeczenie w przedmiocie kosztów procesu zapadło przed złożeniem wniosku o zwrot ułamkowej części opłaty od pozwu – jak należy przyjąć – jest prawomocne. (...)

Z tych względów orzeczono, jak w uchwale (art. 390 § 1 k.p.c. w związku z art. 61 § 1 ustawy z dnia 23 listopada 2003 r. o Sądzie Najwyższym, Dz.U. Nr 52, poz. 2052).